

Zhodnot' a srovnej p'ístup M. Harnera, J. Frazera, V. Turnera a E. Evanse-Pritcharda ke studiu náboženství.

Náboženství tvoří důležitou součást výšiny společností na Zemi a snad proto mu antropologové věnovali tolik pozornosti. Dříve ale někteří cestovatel a misionáři nepovažovali vru „divochů“ za náboženství, p'edpoklád proto, že byli p'říliš ovlivněni p'ostředím, ve kterm vyrostli nebo svou vlastní vrou, kterou hlásali. Snažili se svoji p'edstavu o náboženství a výrazy svého jazyka napasovat do způsobu víry „primitivů“ a když nenacházeli spojitost, bylo jednodušší domorodce označit za bezvěrce. Náboženství lidi spojuje a někteří v něm nacházejí jistotu, hledají v něm vysvětlení toho p'oč existují a p'oč se jim stávají ty dobr, ale i špatn věci. Antropologové p'ístupuj k náboženství rzn, nemůžeme však tvrdit, která cesta nahlížení na náboženství je ta sprvn. Mnohdy jsou ovlivněni tm, v co věří a někdy zaryt trvají na tom, že jen nevěřící vědec můž být objektivn, či dokonce, že antropolog má povinnost odhalovat nepravdy týkající se iracionln víry. Víra je opravdu něco, co se těžko vědecky zpracovává, nedá se změřit ani zvážít, není vidět a odvíjí se individuln od každého člověka, p'esto můžeme sledovat její projevy nap'říklad v rituálech, ale i v každodenním život.

Hlavn oblastí, do které Michael Harner p'řispl je šamanismus. On sám šamanismus jako výšina autorů za náboženství nepovažuje, ale p'esto můž být šamanismus dležitm prvkem náboženství. (Bowie, Fiona 2008: 183). Podle Harnera je šamanismus způsob praktik, které vedou k lčení a získávání informací. Pro šamana je důležité, aby dosahoval výsledků, jinak se stane pro své okolí nepotřebnm. (A Spirituality in healing 2006) Ve své p'áci navazuje na Carlose Castanedu, který je považován za zakladatele neošamanismu. Souvislost mezi těmito dvěma muži vnímám ve společn snaze p'ivst k šamanskm technikm více lidí ze zpadnho světa a šamanismus popularizovat ve vlastní prospěch. Snad by se dalo i říci, že se jedná o zavádění „mal tradice“ šamanismu do „velk tradice“ (Eriksen, T.H. 2008: 206) naší p'evžn katolick společnosti. Harner p'edpoklád, že šamanem se můž stát i obyčejn mstsk člověk, protože fyziologick p'edpoklady m pro to stejn, jako člověk ze zpadlho venkovského kmene. Jde o to, že p'ožitek je stejn, jen kultura je jin. (Bowie, Fiona 2008: 189) S touto premisou souhlasím, ale polemizovala bych s tím, jestli j, jako člověk ovlivnn p'edsudky a nevěřící v zraky, se můž pomocí poslechu bubnu z kazetov psky dostat do takového stavu, ve kterm by ke mně promlouvali duchov a p'edali mi moudra, na zklad kterých bych pak byla schopn někoho uzdravit. Harner, ale tvrdí, že stačí jedna cesta vstříc

duchům a pak uř zleř na nich, jestli budou soucitn a rozhodnout se mi pomoci (A Spirituality in healing 2006), tudř si z toho vyvozují, ře je na lovkovi udělat ten prvn krok.

James Frazer, jako evolucionista, povařuje nbořenstv za vvojov vyř stádium myřlen neř je magie, ale niř neř je věda. Poznání, ře člověk nemře ovládnout přirodu a vra v nadpřirozeno vedli ke vzniku „specialist“ na kontakt s nadpřirozenmi silami - kouzelníků/knřch. Frazerv model evoluce lidského myřlen byl kritizován z důvodu jako napřıklad nezohlednn existence vřech tř stupn souasn. (Soukup, Václav 1994: 36) Mezi jeho kritiky patřili mimo jine takže filosof Wittgenstein a Edmund Leach, kter dokonce obvinil Frazera z plagiátorství, coř by asi nkter povařovali za přehnanou zaujatost. (Beard, Mary 1992: 206) J osobne takže nesouhlasím s metodou Frazerovi prce a tedy sesbrnm fakt, ktere se mu sice hodili do celkove koncepce, přesto vřak byly vytrřeny z kulturního kontextu. Co ale povařuji za sympaticke je kritick způsob, kterm na svoji prci on sám pohlřel. Ze zdroj vyplývá, ře netrval na tom, aby jeho cesta výkladu byla ta jedijn a sprvn. Dobře vdel, ře svoje teorie nemá podlořeny empirickm výzkumem, přesto vřak nich pracoval velmi horliv. (Thornton, Robert J. 1988: 20) Jako dalř mi připad zajmav, ře se Frazer nepovařoval za křestana a bývá označován dokonce za proti-nbořenenskho, ale ve svých dílech často vytváří souvislosti s Bibli a nesnař se křestanstv jakkoli napadnout. (Thornton, Robert J. 1988: 21) Mohlo by to jen potvrzovat přesvden, ře věda a nbořenstv je nesluitelne nebo, ře chápání nbořenstv není sluitelne s vrou. (Eriksen, T.H. 2008: 258)

Victor Turner se př studiu nbořenstv zamřil na zkoumání liminální fze přechodovch obrad. Ve sve definici nbořenenskch obrad zdraznuje, ře rituál není jakkoliv opakovan vředn činnost, jako napřıklad iřten zubů, ale musí to být chování, ktere je spojeno s vírou v nadpřirozeno a v moc nadpřirozena. (Bowie, Fiona 2008: 149) Z toho mi vyplývá, ře člověk, kter je vřc a ucastn se ritul, tak činí proto, ře vř, ře sám nic nezmuře a neovlivní a spoléhá se na nadpřirozen bytosti, ktere jsou buď přinnou jehož uspch nebo viníci jeho neúspěchů. J se naopak stavm k názoru psychoterapeutů z humanistických smř, kteří tvrd, ře člověk je vlastním strůjcem svého osudu a ře není ovládán nim zvenci. (Kuneř, David 2009: 52) Podobne jako si Frazer myslel, ře nbořenstv vzniklo z magie, tak Turner vnímá vznik nbořenstv jako výsledek *communitas*. V liminální fzi vřichni prořivj to stejne nezávazne na jejich sociálním postaven ve spoleensk struktuře. (Bowie, Fiona 2008: 165) Coř mi evokuje křestanske „před Bohem jsme si vřichni rovni“. Zároveň s tím, se mi to spojuje s Turnerovým tvrzenm o mnohoznačnosti symbolů.

Pro kařdho loveka muře mít urit symbol jin význam, ale stále v něj vichni spolene veri a to je spojuje i presto, že ony významy mohou být protikladne.

Evans-Pritchard pvodne vycházel z funkcionalistických zásad, od kterých ale postupem času upoutl. Prestal se zabývat funkcemi institucí, ale snažil se pochopit smysl oněch institucí. (Soukup, Václav 1994: 85) A tak i co se náboženství týče, kritizoval své kolegy i předchůdce za to, jakým způsobem se snažili zjistit původ náboženství – tzn. z pohodlí svého křesla, přebíráním informací od cestovatel a misionr, které si nemohli ani ověřit - a polemizoval s nim, jestli m vůbec smysl tento původ náboženství hledat, kdž ani není mořn si svoje domněnky z historických pramen ověřit. K tomu jen doplním, že se vtšina antropologů zabv ustne tradovanými náboženstvími bez posvátných text a stejne u náboženství, kde máme posvtn knihy, není zaručena jejich relevantnost. Navíc s nimi nesouhlasí s tím, že by původ náboženství byl pro vsechny společnosti stejn. (Zubaida, Sami 1966: 356) Víru v njak pvodn primitivn náboženství piit prve tomu, že antropologové si své teorie neověřovali výzkumem. (Brandon, S.G.F. 1957: 379) Pro Evans-Pritcharda bylo i dležit, aby ten, kdo náboženství studuje, byl věřící. Tvrdil, že nevěřící nedokáže náboženství plne pochopit a vždy mu zůstane něco skryto. Dále Evans-Pritchard vyzdvihuje význam vztahů. Antropolog by se neměl snažit zpochybņovat vru „primitivů“ v duchy na zklad toho v jak společnosti - přpadn víře - byl vychován. Měl by se snažit pochopit, jak se ona vra vztahuje k dalm aspektům jejich života a co ovlivņuje. (Engelke, Matthew 2002: 6)

Nejdřve jsme se snažila zaměřit na vnímání šamanismu podle Michaela Harnera, které m lidem ze zpadnho světa pomáhat a prspvat k jejich osobnímu rozvoji. Druhm antropologem potře byl James Frazer, kter hledal původ náboženství v evolucionistických teoriích. Lidstvo chápal jako jeden celek, kter m spolen vvojov stupně, kterými si musí projít. Dále jsem psala o Victoru Turnerovi, kterého můžeme brát jako představitele symbolick analýzy, kter předpokládal, že nejednoznačnost symbolů vede k integraci společnosti. U přechodového rituálu považoval za zsadn fzi odlouen, ve které se jedinec odloučí od jedné struktury, aby se mohl stát členem nov. A posledním antropologem, kterm jsem se zabývala, byl Edward Evan Evans-Pritchard. Domorodci pro něj nebyli jen „primitivové“, ale racionln smřlejc lid. Byl kritikem mnoha spekulativních teorií o vzniku náboženství.

Bibliografie:

- Beard**, Mary. 1992. „Frazer, Leach, and Virgil: The Popularity (and Unpopularity) of the Golden Bough“. *Comparative Studies in Society and History* 34 (2): 203-224. Dostupn z: <http://www.jstor.org/stable/10.2307/178943>
- Bowie**, Fiona. 2008. *Antropologie nboženství*. Praha : Portl.
- Brandon**, S.G.F.. 1957. „Nuer Religion“. *British Journal of Sociology* 8 (4): 379-380. Dostupn z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=8df62ff2-42e5-44cb-a183-704bb48220d7%40sessionmgr10&vid=1&hid=8>
- Engelke**, Matthew. 2002. „The problem of belief“. *Anthropology Today* 18 (6): 3-6. Dostupn z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&hid=9&sid=80a4828e-c6df-4533-9dec-2a0952c91b51%40sessionmgr12>
- Eriksen**, Thomas Hylland. 2008. *Sociln a kulturn antropologie: pbuzenství, nrodnostn psluřnost, ritul*. Praha: Portl.
- Kuneř**, David. 2009. *Sebepoznn*. Praha : Portl.
- Soukup**, Vclav. 1994. *Djiny sociln a kulturn antropologie*. Praha : Karolinum.
- Spirituality in healing: A Retrospective. 2006. *Alternative Therapies in Health & Medicine* 12 (6): 51-63. Dostupn z: <http://search.proquest.com/docview/204832519/abstract?accountid=16531>
- Thornton**, Robert J. 1988. „If Libraries Could Read Themselves: The New Biography of Frazer“. *Anthropology Today* 4 (2): 20-22. Dostupn z: <http://www.jstor.org/stable/10.2307/3033235>
- Zubaida**, Sami. 1966. „Theories of Primitive Religion“. *Sociological Review* 14 (3): 355-357. Dostupn z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=3b127df5-e604-4223-9b09-760922e1c153%40sessionmgr14&vid=1&hid=9>